

Peper geven en gember krijgen De diplomatie van de VOC op Ceylon

Alexander van Loon

14 december 2009

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Wederzijdse afhankelijkheid	1
1.2	Opzet onderzoek	2
1.3	Gebruikte bronnen	3
2	Diplomatie in de Vroegmoderne Tijd	4
2.1	West-Europa	4
2.2	Azië	5
3	De VOC en Ceylon, 1602–1658	8
3.1	Moeizame eerste contacten	8
3.2	Koning Raja Singa II sluit een alliantie met de VOC	9
3.3	Het verdrag van 1638 en het bedrog van de VOC	10
3.4	Bekoelde relaties	12
3.5	Het verbreken van de alliantie met Raja Singa	13
3.6	Het herstel van de alliantie en de overwinning op de Portugezen	14
4	Analyse	16
4.1	Verschillen tussen diplomatie in West-Europa en Azië	16
4.2	De relatie tussen de diplomatieke praktijken in Europa en Azië	16
4.3	De diplomatieke contacten tussen de VOC en Kandy	17
4.4	Hoe succesvol was de VOC?	19
A	Kaart van Ceylon	21
	Bibliografie	22

1 Inleiding

De gebieden in Azië waar de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) actief was werden gekenmerkt door een grote staatkundige diversiteit. De VOC was in staat een aantal zwakkere vorstendommen zoals Banda, Bantam, Malabar en Mataram militair te onderwerpen en ook op bijvoorbeeld Taiwan en Kaap de Goede Hoop bezat zij een groot territorium. Daarnaast bestonden er een aantal sterke staten zoals de Japanse en Chinese keizerrijken, het Moghulrijk, Perzië en Thailand waar de Compagnie niet militair tegen op kon treden. In deze staten was zij aanwezig als gast, gedroeg zij zich puur als koopman en was zij afhankelijk van de voorrechten die de inheemse heersers verleenden.¹

1.1 Wederzijdse afhankelijkheid

Naast de rol van veroveraar of gast speelde de VOC ook een derde rol, zoals in het geval van Ceylon (de oude naam voor het hedendaagse Sri Lanka). Daar waren de Compagnie en de koningen van het inheemse koninkrijk Kandy wederzijds van elkaar afhankelijk. De heersers van Kandy konden zonder hulp van de VOC hun externe vijanden, de Portugezen, niet verslaan. Op haar beurt kon de Compagnie geen monopolie realiseren of genoeg handelswaar verwerven zonder de hulp van de vorsten. Meer expliciet kan gesteld worden dat beide partijen tot elkaar veroordeeld waren, omdat deze wederzijdse afhankelijkheid tot spanningen leidde. Spoedig na het sluiten van een alliantie in 1602 werden beide partijen ontevreden over de andere partij die zich niet aan de afspraken zou houden. De machtsverhouding werd nog verder gecompliceerd door de aanwezigheid van de Portugezen.²

Het was niet altijd de VOC die het initiatief nam om tot militaire actie over te gaan. Zij was een medespeelster in Azië in plaats van een hoofdrolspeelster

---

¹Vergelijk Peter Rietbergen en Elsbeth Locher-Scholten. “Een dubbel perspectief. Aziatische hoven en de VOC, circa 1620 - circa 1720”. In: *Hof en handel. Aziatische vorsten en de VOC 1620-1720*. Red. door Elsbeth Locher-Scholten en Peter Rietbergen. Leiden 2004, 8; Gerrit Knaap en Ger Teitler. “Inleiding. De Verenigde Oost-Indische Compagnie tussen oorlog en diplomatie”. In: *De Verenigde Oost-Indische Compagnie tussen oorlog en diplomatie*. Red. door Gerrit Knaap en Ger Teitler. Leiden 2002, 2-3.

²Rietbergen en Locher-Scholten, “Een dubbel perspectief”, 8-9.

en werd soms gestimuleerd door lokale actoren om deel te nemen aan een spel om de macht. Daarom wordt de Compagnie wel eens gekarakteriseerd als terughoudende imperialist. Zij probeerde uiteraard haar voordeel te halen uit de situatie door de machtsverhoudingen te veranderen en de inheemse staten te verzwakken. Daar was ook sprake van op Ceylon.³ Zoals zal blijken uit dit onderzoek werd de VOC de nieuwe vijand van de inheemse machthebbers op Ceylon, zij verving de oude vijanden waarvoor zij te hulp was geroepen door hen.

1.2 Opzet onderzoek

De derde rol van de Compagnie wordt dus gekenmerkt door een middenweg tussen de rol als veroveraar of gast. Tegen wil en dank in is zij afhankelijk van de inheemse machthebbers en vice versa. Voor beide partijen is het, in ieder geval aanvankelijk, de beste keuze om samen te werken. Dat maakt deze derde rol fascinerend omdat te verwachten is dat de VOC een ander beleid voor de diplomatieke betrekkingen met de inheemse koningen van Ceylon zou hebben gevoerd dan in de eerste of tweede rol als gast of veroveraar.

De belangrijkste vragen van dit onderzoek zijn in welke mate de Compagnie er in slaagde zich aan deze derde rol en de diplomatie in Azië aan te passen, en hoe succesvol de diplomatieke betrekkingen met de inheemse machthebbers op Ceylon voor haar waren. Het criterium voor de beoordeling van het succes is of de VOC door middel van diplomatie beter in staat was haar doel, het monopolie op kaneel op Ceylon, te bereiken. Mogelijkerwijs kan diplomatie enerzijds een betere methode zijn om doelen te behalen dan het kostbare gebruik van geweld. Anderzijds kunnen slechte diplomatieke verstandhoudingen en terughoudendheid om geweld te gebruiken het bereiken van doelen frustreren.

Zoals in het volgende hoofdstuk wordt uiteengezet hadden de diplomatieke tradities van Europa en Azië een verschillende ontwikkeling doorgemaakt. Daarom wordt uitgelegd wat de verschillen tussen Europa en Azië waren met betrekking tot het bedrijven van diplomatie en hoe succesvol de VOC zich wist aan te passen aan de diplomatieke praktijk in Azië.

Om een analyse van de gebeurtenissen mogelijk te maken in het vierde hoofdstuk, zal in het derde hoofdstuk beschreven worden wat de belangrijkste diplomatieke interacties waren op Ceylon. In het vierde hoofdstuk zal de informatie uit het tweede en derde hoofdstuk worden gebruikt om de gebeurtenissen te analyseren, te beoordelen en conclusies te trekken.

De periode die onderzocht wordt moest worden beperkt vanwege de omvang van dit onderzoek. Het onderzoek belicht de eerste helft van de zeven-

---

³Rietbergen en Locher-Scholten, "Een dubbel perspectief", 4, 9-10.

tiende eeuw en eindigt in 1658, het jaar waarin de Portugezen van Ceylon werden verdreven.

1.3 Gebruikte bronnen

Om de vraag te beantwoorden hoe goed de VOC in staat was zich aan te passen aan de Aziatische diplomatieke normen en waarden is het eerst nodig om het karakter van de Europese diplomatie in de eerste helft van de zeventiende eeuw te belichten. Om inzicht te verkrijgen in de Europese diplomatie wordt het boek *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919* gebruikt. Helaas is een vergelijkbaar integraal werk over Aziatische diplomatie in die tijd niet geschreven, maar zijn er wel veel kleinere artikelen beschikbaar die informeren over de Aziatische diplomatieke praktijken. Een aantal van die artikelen zijn uitgegeven in bundels, waarvan *De Verenigde Oost-Indische Compagnie tussen oorlog en diplomatie* en *Hof en handel. Aziatische vorsten en de VOC 1620-1720* voor dit paper worden gebruikt. Over de onderzochte tijdsperiode op Ceylon is een zeer gedetailleerde studie beschikbaar, als boek gepubliceerd onder de naam *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*. Dit zijn enkel de belangrijkste bronnen, er worden ook een aantal andere artikelen gebruikt.

2 Diplomatie in de Vroegmoderne Tijd

2.1 West-Europa

In de vijftiende en zestiende eeuw was er sprake van belangrijke innovatie op het terrein van diplomatie in West-Europa. De breuk met de diplomatieke praktijken uit de Middeleeuwen is groot genoeg om te spreken van ‘Nieuwe Diplomatie’ aldus Anderson.¹ Vanaf het einde van de vijftiende eeuw ontwikkelde zich de opvatting dat alleen de vorst van een staat gezanten van andere staten kan ontvangen en gezanten naar andere staten kan sturen. De meest belangrijke verandering was dat er steeds vaker sprake was van permanente diplomatieke missies in plaats van tijdelijke.² Als consequentie daarvan ontwikkelde diplomatie zich tot een professie gedurende de zestiende eeuw.³

Een ander gevolg van de ontwikkeling van permanente diplomatieke missies was dat de belangrijkste functie van de diplomaat was het versturen van informatie over het land waar hij was gestationeerd naar zijn thuisland. Voor het voeren van onderhandelingen werd vaak ad-hoc een tijdelijke speciale gezant gestuurd. Het belang van de functie van informatieverzameling betekende dat diplomaten vaak werden gezien als legitieme spionnen. Zij moesten daarom goed in de gaten worden gehouden. Zij zouden zelfs de loyaliteit van de onderdanen van de heerser in gevaar kunnen brengen.⁴

Ceremonie speelde een belangrijke rol in diplomatie tijdens de Middeleeuwen en in de Vroegmoderne Tijd werd het nog belangrijker. Uiterlijk vertoon van rijkdom en het sturen van personen van hoge rang om belangrijke diplomatieke missies te begroeten waren belangrijk. Ieder aspect van het politieke leven was doordrongen van symbolisme. In veel ceremonies speelde competitie een rol, de grootheid van de vorst moest worden tentoongesteld en iedere minachting daarvan moest worden voorkomen.⁵ In de zestiende eeuw was er

---

¹Matthew Smith Anderson. *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*. London 1993, 1.

²Ibid., 3-6.

³Ibid., 11-12.

⁴Ibid., 12-13.

⁵Ibid., 15-16.

sprake van een langzame versterking van de diplomatieke immuniteit. Buitenlandse diplomaten die samenzweerden tegen de vorst konden in het slechtste geval verbanning uit het land verwachten.⁶

Het toenemende belang van de functie van diplomaat deed een grote verzameling literatuur ontstaan over de kwaliteiten van de ideale diplomaat. De eisen die werden gesteld aan de functie waren unaniem en erg hoog. De diplomaat moest een relevante opleiding hebben gevolgd en ervaring bezitten. Concreet betekende dit dat hij enige kennis moest hebben van recht, vooral Romeins recht, en geschiedenis. Hij moest welsprekend zijn en het zou een voordeel zijn als hij de taal sprak van het land waar hij gestationeerd was. Hij moest fysiek representatief zijn, voorzichtig, beleefd, zelfcontrole bezitten en een goed beoordelingsvermogen hebben.⁷

In het begin van de zeventiende eeuw was de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden nog maar een jonge staat en werd haar soevereiniteit betwist. Uiteraard had zij als republiek geen koning als staatshoofd, wat consequenties had voor haar diplomatieke rang. In de eerste helft van de zeventiende eeuw is haar rang in Europa in het algemeen lager dan staten met een koning als staatshoofd en de republiek Venetië, maar hoger dan de keurvorsten en hertogen.⁸ Met uitzondering van dit aspect zijn er geen aanwijzingen dat de diplomatieke praktijk van de Republiek noemenswaardig verschilde van de hiervoor geschetste algemene ontwikkelingen in Europa.

2.2 Azië

In Azië was de cadeaucultuur erg belangrijk. Praktisch alle hoven probeerden hun macht te tonen en legitimeren door het ontvangen van giften af te dwingen en deze ook te geven. De sultans van Aceh bijvoorbeeld ontleenden prestige aan hun uitgebreide collectie van exotische dieren zoals olifanten en paarden. Overall in Azië waren exotische geschenken erg gewild en werden ze door de Compagnie ook uit Europa geïmporteerd.⁹ In heel Azië waren de geschenken een relatief grote kostenpost, die door de tijd heen groter werd. Het geven van geschenken was niet vrijblijvend. Indien de VOC niet genoeg geschenken aanbood zou dat leiden tot irritatie bij het hof.¹⁰

Ook speelde hofritueel een grote rol. De gezanten van de VOC waren gedwongen zich te conformeren aan dit ritueel om toegang te krijgen tot het

---

⁶Anderson, *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*, 25.

⁷Ibid., 26.

⁸Jan Heringa. *De eer en de hoogheid van de staat. Over de plaats der Verenigde Nederlanden in het diplomatieke leven van de zeventiende eeuw*. Groningen 1961, 528.

⁹Rietbergen en Locher-Scholten, "Een dubbel perspectief", 11.

¹⁰Peter Rietbergen. "Ten hove gegaan, ten hove ontvangen. Het shogunale hof in Edo en de VOC". In: *De Verenigde Oost-Indische Compagnie tussen oorlog en diplomatie*. Red. door Gerrit Knaap en Ger Teitler. Leiden 2002, 281-282.

hof, dat daar aan vasthield voor propagandadoeleinden om haar macht te tonen aan het volk. Voorbeelden zijn de Japanse en Perzische hoven. Anderzijds werd hofritueel ook door de Compagnie zelf toegepast in de gebieden waar zij een machtigere positie bezat, ter legitimatie van de inheemse machthebbers. Bijvoorbeeld bij de inhuldiging van onderhorige vorsten.¹¹

Dit kon tot spanningen leiden. Zo wilde de gezant van de VOC in 1766 afspreken dat er niet meer geknield zou worden voor de koning van Kandy omdat het volgens hem in strijd was met de religie van de dienaren van de Compagnie. Ook wenste hij niet langer deel te hoeven nemen aan het staatsbanket na het bezoek aan de koning omdat het te veel tijd zou kosten.¹² De VOC kreeg uiteindelijk haar zin, en er bij het volgende bezoek werd niet meer geknield.¹³

Deze gebeurtenis is opmerkelijk omdat de Compagnie zich in het algemeen zeer succesvol wist aan te passen aan de Aziatische omstandigheden, maar moet ook in de context worden gezien van de machtspositie van de VOC. In plaats van dat zij voorheen leenman van de koning van Kandy was, was er vanaf 1766 in haar ogen sprake van een gelijke relatie nadat zij een oorlog met Kandy had gewonnen. Onder de Kandianen leidde deze weigering om zich te conformeren aan het hofritueel tot grote onvrede.¹⁴

In Japan, waar de VOC niet over een dergelijke machtspositie beschikte maar te gast was, werd van de gezant van de Compagnie ongeveer hetzelfde verlangd. De gezant moest over vloer kruipen van de kamer waar de shogun zich bevond en zijn hoofd naar de grond buigen.¹⁵ Het feit dat daar niet werd geprotesteerd illustreert dat de VOC vooral pragmatisch handelde. Het argument van de gezant in Ceylon diende als excuus om de verhoudingen aan te passen aan de nieuwe machtsbalans aldaar.

Het ritueel manifesteerde zich ook in de taal van de diplomatie, zoals bij correspondentie tussen de VOC en Aziatische vorsten.¹⁶ Over de conventies van het schrijven van brieven kon onenigheid bestaan, zoals bijvoorbeeld de correspondentie tussen de Hoge Regering in Batavia en het koninkrijk Siam. In 1772 schreef een ambtenaar een brief in het Maleis zoals volgens hem de gewoonte was, tegen de wens van de Compagnie in om brieven in het Chinees te schrijven. De Hoge Regering beantwoordde de brief met het dringende verzoek om in het Chinees te schrijven, waar gehoor aan werd gegeven.¹⁷ Toen

---

¹¹Rietbergen en Locher-Scholten, "Een dubbel perspectief", 11.

¹²Lodewijk Wagenaar. "Knielen of buigen? De gezantschappen van de Compagnie naar Kandy na het vredesverdrag van 1766". In: *Kapitaal, ondernemerschap en beleid: Afscheidsbundel voor prof. dr. P. W. Klein*. Red. door C.A. Davids, W. Fritschy, en L.A. van der Valk. Amsterdam 1996, 450-451.

¹³Ibid., 454.

¹⁴Ibid., 465-466.

¹⁵Rietbergen, "Ten hove gegaan, ten hove ontvangen", 293-294.

¹⁶Rietbergen en Locher-Scholten, "Een dubbel perspectief", 11-12.

¹⁷Leonard Blussé. "Van snaphanen en edelstenen. Briefwisselingen tussen de Hoge Regering te Batavia en het Koninkrijk Siam, 1769-1809". In: *Kapitaal, ondernemerschap en beleid: Af-*

2. DIPLOMATIE IN DE VROEGMODERNE TIJD

Batavia later in 1777 een brief in het Siamees ontving werd besloten om de brief niet te beantwoorden uit minachting voor die taal.¹⁸ Uit een studie naar de correspondentie tussen de VOC-gouverneur en de koning van Kandy tussen 1703 en 1707 blijkt het belang van de woordkeuze. Die moest correct zijn volgens het protocol. In het specifieke geval van de correspondentie met Kandy presenteerde de gouverneur zich als dienaar van de koning, om hem niet voor het hoofd te stoten. In de ogen van de koning kon de VOC immers geen aanspraak maken op soevereiniteit.¹⁹ De woordkeuze werd gekenmerkt door de bewieroking van de koning.²⁰

In tegenstelling tot de heersende opvatting in West-Europa dat de koning het monopolie had op het ontvangen en zenden van diplomatieke gezanten, is er in Azië sprake van het centrum-periferie probleem. Wanneer de afstand tussen de vorst (het centrum) en de buitengebieden aan de grenzen van de staat (de periferie) te groot was deed de VOC zaken met de lokale heerser of elite in plaats van de vorst. Om dit te illustreren met een voorbeeld, op het moment dat in China de Qing-dynastie werd uitgeroepen in 1644 brak er een lange burgeroorlog uit. De VOC vond niet langer de Chinese keizer tegenover zich, maar de generaal Zhen Chenggong alias Coxinga. Hij bleef loyaal aan de vorige Ming-dynastie en beheerste de zuidelijke provincie Fujian.²¹

---

scheidsbundel voor prof. dr. P. W. Klein. Red. door C.A. Davids, W. Fritschy, en L.A. van der Valk. Amsterdam 1996, 467-477.

¹⁸Blussé, “Van snaphanen en edelstenen”, 478-479.

¹⁹Lodewijk Wagenaar. “‘Met eer en respect’. Diplomatieke contacten tussen de VOC-gouverneur in Colombo en het hof van het koninkrijk Kandy, 1703-1707”. In: *Hof en handel. Aziatische vorsten en de VOC 1620-1720*. Red. door Elsbeth Locher-Scholten en Peter Rietbergen. Leiden 2004, 231-232.

²⁰Ibid., 238.

²¹Leonard Blussé. “De Chinese nachtmerrie. Een terugtocht en twee nederlagen”. In: *De Verenigde Oost-Indische Compagnie tussen oorlog en diplomatie*. Red. door Gerrit Knaap en Ger Teitler. Leiden 2002, 226.

3 De VOC en Ceylon, 1602–1658

Toen de VOC in het begin van de zeventiende eeuw begon met de verovering van Ceylon waren de Portugezen al een eeuw een territoriale macht op het eiland. Kaneel was de belangrijkste rijkdom van Ceylon. De Portugezen hadden de facto een monopolie op het product omdat de kaneel die elders groeide van inferieure kwaliteit was.¹ De Portugezen werden gehaat door de inheemse bevolking vanwege hun repressie van het boeddhisme, evangelisatie en de oorlogen die zij voerden met de inheemse vorsten.²

3.1 Moeizame eerste contacten

In 1602 zette de eerste Nederlandse expeditie onder leiding van Joris van Spilbergen voet op Ceylon. De koning van het inheemse koninkrijk Kandy, Wimaladharmasuriya, realiseerde zich dat de Portugezen niet van Ceylon verdreven konden worden zolang zij versterkingen over zee konden sturen om hun nederzettingen aan de kust te ontzetten. De Nederlanders kwamen daarom als geroepen. Van Spilbergen was werkelijk geïnteresseerd in het drijven van handel, maar wist dat de koning daar niet in geïnteresseerd was. Hij presenteerde zich daarom als bondgenoot tegen de Portugezen, waarop hij door de koning met alle beschikbare peper en kaneel en cadeaus werd beloond.³

Het vooruitzicht op een goede relatie tussen de Compagnie en het koninkrijk Kandy na dit goed verlopen eerste contact werd echter geen werkelijkheid. Bijna drie maanden na het vertrek van Van Spilbergen arriveerde Sebald de Weert. Na zijn goede ontvangst door de koning besloot hij Wimaladharmasuriya hulp te verlenen tegen de Portugezen vanwege de goede voorwaarden die hem geboden werden. In een staat van dronkenschap maakte hij een beledigende opmerking jegens de koning, die daarop zijn onderdanen beval om hem te arresteren. Omdat De Weert zich wilde verzetten werd hij door hen gedood samen met zevenenveertig van zijn mannen. De overgebleven Nederlanders waren niet meer bereid om Wimaladharmasuriya te steunen tegen de Portugezen.⁴

---

¹K.W. Goonewardena. *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*. Amsterdam 1958, 1.

²Ibid., 3-4.

³Ibid., 6.

⁴Ibid., 6-7.

Er gebeurde niets belangrijks tot in 1612 Marcelis Boschouwer aankwam bij Senarat, de opvolger van Wimaladharmā. Hij bezorgde brieven afkomstig van de Republiek gericht aan vele Aziatische vorsten. In de brieven werd steun beloofd indien de Portugezen een wapenstilstand zouden schenden. Het was zeker dat de Republiek niet alle Aziatische vorsten zou steunen indien de Portugezen door zouden gaan met de oorlogen tegen hen, maar de verwachting was dat de toezegging van steun de Aziatische heersers zou bewegen om de Nederlanders belangrijke privileges te verlenen. Senarat had daar uiteraard geen weet van, en sloot een verdrag met Boschouwer dat de Nederlanders praktisch een monopolie op alle handel in het koninkrijk verleende. Ook gaf hij hen de soevereiniteit over een stuk land en een haven. De pogingen van Boschouwer om Nederlandse assistentie tegen de Portugezen te mobiliseren waren niet succesvol en kwamen tot een einde door zijn overlijden. Senarat sloot daarom vrede met de Portugezen.⁵

3.2 Koning Raja Singa II sluit een alliantie met de VOC

Senarat werd in 1635 opgevolgd door koning Raja Singa II. Onder zijn bewind werd Kandy bijna compleet geïsoleerd omdat de Portugezen de kust en de zee onder controle hadden. Wat de situatie voor Raja Singa helemaal onacceptabel maakte waren de herhaaldelijke schendingen van het vredesverdrag. Ook hij wenste daarom steun van de VOC te ontvangen.⁶ Hij bood gunstige voorwaarden: de bouw van een Nederlands fort in Trincomalee of Batticaloa en vergoeding van de kosten van vijf schepen om de Portugezen mee aan te vallen. Gezanten van de Compagnie vroegen ook om een monopolie op kaneel en beloofden meer te betalen voor de kaneel dan de Portugezen zonder een prijs te noemen. Raja Singa ging akkoord en voegde een monopolie op peper en was aan de afspraak toe.⁷ De Portugezen besloten in 1637 ten strijde te trekken tegen Raja Singa nadat zij hoorden van zijn alliantie met de Nederlanders, maar zij leden een nederlaag. In 1638 werd onder leiding van Adam Westerwolt Batticaloa veroverd op de Portugezen door de troepen van de Compagnie, met de hulp van de koning.⁸

In datzelfde jaar sloot Westerwolt een verdrag met Raja Singa. Twee kopieën van het verdrag dat geschreven was in het Portugees werden door beide partijen ondertekend. Beiden bewaarden een kopie. Dit verdrag was zeer voordelig voor de VOC, omdat zij het monopolie verkreeg op alle belangrijke handelsgoederen met uitzondering van olifanten, waarvan de koning er evenveel

---

⁵Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 7-8.

⁶Ibid., 12-13.

⁷Ibid., 15-16.

⁸Ibid., 16-17.

aan de VOC zou verkopen als aan buitenstaanders. De kosten die de VOC had gemaakt en in de toekomst zou maken zouden door de koning worden betaald met kaneel, peper, was of andere handelsgoederen. Dit was voorheen al door de koning beloofd, maar de nieuwe afspraken waren dat de Nederlanders alle veroverde forten zouden bezetten, en dat de koning de plicht had de soldaten van de forten te betalen en onderhouden, en eventueel de forten zou versterken. Het is hoogst eigenaardig dat Raja Singa instemde met deze vergaande concessies, omdat op deze manier immers de Portugezen simpelweg verwisseld werden voor de Nederlanders in plaats van dat de buitenlandse overheersing werd beëindigd. De informatie over dit verdrag is echter afkomstig van Nederlandse vertalingen omdat de originelen niet meer bestaan.⁹ Desondanks is toch bekend wat de inhoud van de originelen was door de informatie die de bronnen van de VOC er over geven.

Westerwolt vertrok en gaf het bevel aan Willem Jacobsz Coster.¹⁰ Hij raakte in onmin bij Raja Sinha II omdat hij beweerde dat de betalingen van de koning niet genoeg waren om de kosten van de VOC te dekken. De koning was van mening dat hij genoeg had betaald, maar hij wist niet dat Coster de kosten van de VOC in grote mate overdreef of de waarde van de betalingen in grote mate minimaliseerde. De koning had al meer betaald dan nodig was om zijn schuld aan de VOC af te lossen. Coster antwoordde dat hij orders moest ontvangen van Batavia inzake deze kwestie, en stelde daarmee het conflict uit.¹¹

In 1639 werd Trincomalee veroverd onder leiding van Antonio Caen. Een paar uur na de verovering van het Portugese fort verzochten de dienaren van de koning Caen om het fort aan hen over te dragen conform de orders van de koning. Caen wees hen op de afspraken van het verdrag van 1638 dat de afspraak bevatte dat alle veroverde forten door de Nederlanders bezet zouden worden. Voor Raja Singa was dat reden om zich te beklagen over het optreden van Caen, die niet langer door hem geaccepteerd werd. Desondanks verzocht hij Batavia om verdere assistentie tegen de Portugezen.¹²

3.3 Het verdrag van 1638 en het bedrog van de VOC

Onder leiding van Philips Lucas werd in 1640 Negombo veroverd. Toen Raja Singa zag dat de Nederlanders de muren van het fort repareerden, vroeg hij Lucas om de reparaties te stoppen en het fort aan hem over te dragen omdat hij het met de grond gelijk wilde maken. Lucas weigerde, en zowel Lucas als de koning beriepen zich op hetzelfde artikel uit het verdrag van 1638. De koning

---

⁹Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 17-18.

¹⁰Ibid., 19.

¹¹Ibid., 23-24.

¹²Ibid., 28-29.

had het verdrag aan zijn kant omdat in het verdrag was geschreven dat veroverde forten bezet werden door de Nederlanders indien de koning daar zijn goedkeuring aan gaf. Deze voorwaarde was aanwezig in de Portugese originelen, maar ontbrak in de Nederlandse vertaling van het verdrag. Het excuus of de uitleg van Lucas is onduidelijk, maar hij verzocht de koning een nieuw verdrag te tekenen omdat het oude volgens hem inadequaaf was. Toen de koning het verdrag las, realiseerde hij zich al snel dat de Compagnie hem met het nieuwe verdrag wilde bedriegen, omdat het de VOC nog machtiger zou maken. Hij verbrak alle relaties met de VOC en vertrok naar binnenland.¹³ De omissie van de voorwaarde dat de koning moest instemmen voor het door de VOC bezetten van veroverde forten in de Nederlandse vertaling was geen fout volgens Goonewardena, maar een bewust plan om Raja Singa te bedriegen.¹⁴

Goonewardena's conclusie dat het verdrag van 1638 door de VOC werd gebruikt om de koning opzettelijk te bedriegen heeft voor discussie gezorgd. Goonewardena is er van overtuigd dat het opzet was omdat deze fout alleen voorkwam in de Nederlandse vertalingen van de Portugese originelen. Wat ook meespeelt is dat Raja Singa in 1637 de Compagnie een fort aanbood, maar dat het aanbod voor het fort niet in het verdrag van 1638 voorkomt. De Compagnie zou niet op het aanbod zijn ingegaan omdat zij op dat moment al een plan had om meerdere forten te verkrijgen door middel van bedrog.¹⁵ Als van het opzettelijke bedrog wordt uitgegaan zou dat ook het gedrag van de VOC verklaren dat er op gericht was om discussie van het verdrag van 1638 en conflicten over de bemanning van forten met de koning te vermijden. De poging van Lucas om de koning in 1640 een nieuw verdrag te laten tekenen zou in dat patroon passen.¹⁶

Arasaratnam erkent, in een reactie op een artikel dat de these van Goonewardena weerlegt, dat de mening van Goonewardena breed geaccepteerd wordt door historici.¹⁷ De poging van Paulusz, de auteur van het artikel die het ongelijk van de stelling wil bewijzen, overtuigt niet. Volgens Paulusz zou de VOC zich hebben gehouden aan het verdrag van 1638, was de omissie van de voorwaarde in het verdrag een onbelangrijke fout en was Raja Singa de schurk in plaats van de Compagnie. In de behandeling van de bijdrage van Paulusz stelt Arasaratnam dat zijn argumenten fout zijn, hij geen nieuw bewijs produceert en dat zijn interpretatie van bestaand bewijs niet acceptabel is.¹⁸

---

¹³Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 32-34.

¹⁴*Ibid.*, 34-35.

¹⁵*Ibid.*, 35.

¹⁶*Ibid.*, 35-36.

¹⁷S. Arasaratnam. "J.H.O. Paulusz on the 1638 Westerwolt treaty in Ceylon: A rejoinder". In: *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde* 138.2/3 (1982), p. 191–205, 191.

¹⁸*Ibid.*, 192-193.

3.4 Bekoelde relaties

De koning had echter de overtuiging dat er geen ergere vijand bestond dan de Portugezen. Niets was belangrijker dan hen te verdrijven van Ceylon. Hij bleef daarom samenwerken met de VOC, ondanks dat hij zich realiseerde dat zij de Portugezen praktisch zou vervangen. De koning en de Compagnie kwamen een nieuw verdrag overeen. Afsproken werd dat de koning Trincomalee zou ontvangen in ruil voor tien olifanten, Colombo vernietigd zou worden en dat de forten bezet zouden worden door de Nederlanders totdat de koning zijn schulden had betaald, waarna de koning één fort zou overdragen aan de VOC. Na het sluiten van dit verdrag werd Galle veroverd in 1640.¹⁹

Raja Singa berichtte Coster – die de leiding had overgenomen van Lucas – dat hij geen verdere assistentie van de VOC wenste voordat hij zijn schulden aan de VOC had afbetaald. Ook liet hij het fort van Trincomalee afbreken nadat het aan hem was overgedragen. Coster was niet tevreden omdat hij door wilde gaan met militaire operaties waarvoor hij de steun van de koning nodig had. Ook wenste hij grote hoeveelheden kaneel en andere goederen te ontvangen en verlangde hij een betere bevoorrading van Galle. Aanvankelijk werd Coster goed ontvangen, maar hij riep de woede van Raja Singa over zich af. Zijn tolk werd betrapt op een gesprek met de broer van de koning, die gevangen gehouden werd aan het hof. Coster eiste op een brutale manier dat de VOC meer dorpen en landerijen zou ontvangen in de omgeving van Galle. Hij schond de etiquette van het hof door de koning de rug toe te keren en te vertrekken zonder een woord te zeggen of toestemming te vragen om te vertrekken, omdat hij vier inheemse hoofden had gezien die hem eerder beledigd hadden. Hij keerde terug toen hij werd teruggeroepen, en schold de vier hoofden uit. De koning gaf hem toestemming de volgende dag terug te keren naar Galle, maar tijdens zijn terugreis beging hij een ultieme belediging. Hij gooide een gouden ketting die hem door de koning was geschonken voor de voeten van een dienaar van de koning. Een aantal dagen later werd hij vermoord door een Singalees in het territorium van de koning. In zijn brieven aan de Compagnie schreef de koning dat hij niet de opdracht had gegeven tot de moord, maar dat werd niet geloofd.²⁰

Hoewel het plan om forten te bezetten op basis van de ‘fout’ in de Nederlandse versie van het verdrag had gefaald, bood het verdrag van 1638 een tweede mogelijkheid om de forten te bezetten door te beweren dat Raja Singa zijn schulden niet had ingelost.²¹ In 1641 ontving de koning een brief van de Compagnie met uitleg over zijn schuld. Hij was zeer ontevreden over de taxatie van zijn schuld en zijn betalingen door de VOC, die bewust de schulden zo sterk overdreef en de betalingen van de koning zo laag taxeerde, dat deze praktisch

---

¹⁹Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 36-37.

²⁰Ibid., 36, 38-39.

²¹Ibid., 41.

eeuwig in schuld zou blijven. Immers, zodra de Raja Singa zijn schuld zou hebben afbetaald zou de Compagnie alle forten moeten verlaten, met uitzondering van één fort dat door hem zou worden aangewezen conform het verdrag van 1640. De koning was zich bewust van het bedrog van de VOC, maar kon weinig doen.²²

3.5 Het verbreken van de alliantie met Raja Singa

Inmiddels was Negombo in 1640 heroverd door de Portugezen.²³ Hierna volgde een korte periode van stagnatie in de strijd vanwege een wapenstilstand met de Portugezen die in Europa was vastgesteld.²⁴ In 1644 kwam deze ten einde omdat de VOC de grootste expeditie ooit naar Ceylon stuurde die Negombo opnieuw veroverde onder leiding van François Caron.²⁵ Gelijk daarna werd een poging gedaan om Colombo te veroveren, maar deze slaagde niet omdat het te sterk werd verdedigd. Raja Singa beklagde zich bij Caron dat Negombo tegen zijn wensen in bezet werd door de troepen van de Compagnie, en dat het te veel tijd kostte om de Portugezen uit Ceylon te verdrijven. Later stuurde hij gezanten om bij Caron te klagen dat hij onheus was bejegend in een brief die door de gouverneur-generaal was geschreven. Zo had de gouverneur-generaal hem gegroet als 'uw genegen vriend', maar hij had niet dezelfde status als een koning. Ook werden de woorden 'u' en 'uw' gebruikt in de brief in plaats van 'uwe keizerlijke majesteit'. Caron gaf de schuld aan de Nederlandse vertaler of kopiist. In reactie op de klacht van de gezanten dat de koning nog steeds de schuld werd gegeven van de moord op Coster gooide hij echter olie op het vuur door de stellen dat als de koning niet de schuld had, hij er voor moest zorgen dat de werkelijke moordenaar berecht zou worden. De gezanten werden woedend, maar Caron wist hen toch gunstig te stemmen.²⁶

De strijd tegen de Portugezen werd niet doorgezet omdat er werd gekozen voor een radicale koerswijziging. In Batavia was er een vermoeden dat er in Europa een wapenstilstand tussen de Republiek en Portugal zou worden gesloten, mogelijk in het nadeel van de Compagnie. De Raad van Indië besloot daarom op haar eigen voorwaarden een wapenstilstand te sluiten met de Portugezen in Azië, die vanwege hun kwetsbare positie op Ceylon ook voorstander zouden zijn van een wapenstilstand. Indien de Portugezen een wapenstilstand zouden accepteren, zou de VOC de handen vrij hebben om af te rekenen met

---

²²Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 42-45.

²³Ibid., 39-41.

²⁴Ibid., 66.

²⁵Ibid., 81, 84.

²⁶Ibid., 85-86.

Raja Singa. De wapenstilstand werd in 1644 gesloten.²⁷ Een oorlog met Raja Singa werd noodzakelijk geacht omdat hij niet wilde deelnemen aan de wapenstilstand. Hij gaf volgens de VOC-dienaren niet de impressie ontevreden te zijn terwijl hij daar wel alle redenen toe had, wat hen deed vermoeden dat hij hen misleidde en wachtte op een goed moment voor wraak. Omdat de relaties met de Portugezen zo vriendelijk waren geworden en een groter veiligheidsgevoel en groter vertrouwen in de ieder van de voormalige vijanden gewensd waren, werd zelfs besloten door de Raad van Indië om een alliantie te sluiten met de Portugezen en met hen oorlog te voeren tegen Kandy in 1645.²⁸

Hoewel de oorlog leidde tot heftige strijd tussen Kandy en de Portugezen, vermeed Raja Singa een confrontatie met de troepen van de Compagnie. Hij liet zijn troepen terugtrekken naar het binnenland. De bevolking van de gebieden onder controle van de Nederlanders en Portugezen werd gedwongen geëvacueerd naar het binnenland om het land nutteloos te maken voor de bezetters. Deze handelswijze was succesvol, en frustreerde de handel in kaneel door Compagnie omdat de koning de kaneelchilliers had geëvacueerd. Er werd besloten om de koning expliciet de oorlog te verklaren te proberen om hem te verslaan op het slagveld, maar dat werd geen succes.²⁹

De oorlog werd beëindigd als gevolg van ontwikkelingen in Europa. De Raad van Indië ontving later in 1645 een bevel om Negombo te overhandigen aan de Portugezen conform een verdrag dat was afgesloten in Europa. Het enige mogelijke excuus om dit bevel niet te gehoorzamen, namelijk dat Negombo was veroverd in de naam van de koning van Kandy, was niet geloofwaardig meer omdat Kandy de oorlog was verklaard. Wederom besloot de VOC tot een radicale koerswijziging door weer vrede te sluiten met Kandy. De koning werd verteld dat de bevelhebber op Ceylon de bevelen van de Raad van Indië niet had gehoorzaamd en dat hij zou worden gestraft voor het verklaren van de oorlog.³⁰

3.6 Het herstel van de alliantie en de overwinning op de Portugezen

De onderhandelingen over een vredesverdrag werden gevoerd onder leiding van Joan Maetsuijcker. De koning stelde als voorwaarde dat het monopolie op kaneel van de Compagnie zou worden afgeschaft. Maetsuijcker weigerde daar mee akkoord te gaan, maar om de koning gunstig te stemmen stuurde hij de koning een aantal exotische dieren als cadeau. Ook beloofde hij dat het wapen van de koning in Galle en Negombo zou worden afgebeeld, zodat iedereen zou

---

²⁷Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 91-93.

²⁸Ibid., 98-99.

²⁹Ibid., 109-110.

³⁰Ibid., 111-112.

weten dat deze plaatsen aan de koning toebehoorden. In 1649 werd de alliantie hersteld door een nieuw verdrag, bleef het monopolie intact en zou Negombo worden overgedragen aan de koning. Ook liet de koning een permanente Nederlandse ambassadeur toe aan zijn hof op verzoek van Maetsuijcker.³¹ Deze permanente ambassadeur voorzag de Compagnie van veel geheime informatie.³²

Negombo werd echter niet overgedragen door excuses te verzinnen. Om de voorziene onvrede van de koning te laten bedaren werden opnieuw cadeaus gestuurd naar de koning.³³ De cadeaus en de vleierij in de correspondentie waren de belangrijkste methoden om op vriendelijke voet met de koning te staan.³⁴ De koning was woedend omdat hij opnieuw bedrogen was door de Nederlanders, maar besloot de alliantie niet te verbreken. In 1652 werd de oorlog met de Portugezen hervat.³⁵

In de tijd die volgde werd uiteindelijk in 1656 Colombo veroverd, en opnieuw verraadde de VOC Raja Singa door de stad niet aan hem over te dragen volgens het verdrag van 1640. De relatie tussen de VOC en Kandy onttaarde in vijandigheden omdat de koning opnieuw alle bevolking uit de door de Compagnie bezette gebieden liet verwijderen, en sympathisanten van de Nederlanders liet vermoorden of ontvoeren.³⁶ Het conflict escaleerde niet tot een oorlog omdat de koning de confrontatie vermeed door zich terug te trekken naar het binnenland.³⁷ De Portugezen werden uiteindelijk zonder de hulp van Raja Singa compleet verdreven van Ceylon door de val van Jaffna in 1658.³⁸

---

³¹Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 120-122.

³²Ibid., 128.

³³Ibid., 124.

³⁴Ibid., 130.

³⁵Ibid., 129.

³⁶Ibid., 173-175.

³⁷Ibid., 177.

³⁸Ibid., 180.

4 Analyse

4.1 Verschillen tussen diplomatie in West-Europa en Azië

Het belangrijkste verschil tussen diplomatie zoals die bedreven werd in West-Europa en Azië in de onderzochte periode is dat in Azië de permanente diplomatieke missie geen gewoonte was. Vanwege het ontbreken van deze eigenschap had diplomatie zich in Azië ook niet tot professe ontwikkeld. De meer beperkte ontwikkeling van diplomatie in Azië betekende dat literatuur over de eisen die aan diplomaten gesteld zouden moeten worden ontbrak, in tegenstelling tot West-Europa. De cadeaucultuur nam in de diplomatie van Azië een veel prominentere rol in dan in West-Europa, er van uitgaande dat de bestudeerde literatuur betreffende West-Europa het niet bespreekt omdat het blijkbaar niet van groot belang is. Tevens ontbreken indicaties van de ontwikkeling van het principe van diplomatieke immuniteit in Azië. Het centrum-periferie probleem was beperkt tot Azië.

Er zijn wel overeenkomsten met de rol die ceremonie en symboliek spelen op beide continenten. In West-Europa was het belangrijk om eer te bewijzen en er zorg voor te dragen dat de eer niet gekrenkt werd, status en competitie waren belangrijke kenmerken. Dit is vergelijkbaar met de situatie in Azië, al lijkt competitie daar een minder belangrijk aspect te zijn. Het is de vraag of en hoe deze algemene verschillen in de diplomatieke interacties op Ceylon.

4.2 De relatie tussen de diplomatieke praktijken in Europa en Azië

Wat opvalt is dat de gebeurtenissen op Ceylon ons leren dat de relaties tussen de diplomatieke interactie in Azië en in Europa zowel autonoom als afhankelijk waren. Enerzijds demonstreren de gebeurtenissen dat Europa en Azië geen gescheiden werelden waren, anderzijds werd de diplomatieke interactie in Azië niet compleet gedicteerd door het thuisland van de koloniale mogendheden in Europa.

Het eerste perspectief uit zich bijvoorbeeld in de correspondentie die de Republiek richtte aan de Aziatische vorsten om hen steun te beloven in een potentiëel conflict met de Portugezen. Ook koning Senarat ontving die brief. In 1640 kwam het tot een wapenstilstand tussen de VOC en de Portugezen in Azië vanwege een wapenstilstand die was afgesloten in Europa, en later in 1645 werden orders ontvangen vanuit de Republiek om Negombo over te dragen om aan een ander verdrag te voldoen. Toen in Azië door de Compagnie werd overlegd met de Portugezen over de grenzen op Ceylon naar aanleiding van de wapenstilstand in 1640, werd onderhandeld op basis van Europese normen en waarden. De onderhandelaar van de VOC voerde bijvoorbeeld aan dat de Compagnie recht had op het omliggende land van Galle omdat het in Europa de gewoonte was dat een fort een de controle had over het omliggende land.¹

Het tweede perspectief blijkt uit het feit dat de Raad van Indië zich een zekere mate van onafhankelijkheid ten opzichte van bevelen uit de Republiek kon veroorloven. Zo besloot de Raad om het bevel om Negombo over te dragen in 1645 niet te gehoorzamen. Zij zorgde er voor dat er lang tijd gerekt werd alvorens zij een goed excuus had om de nederzetting niet over te dragen.

4.3 De diplomatieke contacten tussen de VOC en Kandy

Het eerste wat opvalt wanneer de gebeurtenissen op Ceylon bestudeerd worden is de incompetentie die een aantal dienaren van de Compagnie ten toon spreidden in hun contacten met de koningen van Kandy. De Weert en Coster handelden extreem tactloos door de koning te beledigen en moesten hun fouten met de dood bekopen. Caron beledigde gezanten van de koning, maar wist ternauwernood problemen te voorkomen. Het feit dat de koningen niet veel moeite hadden met de dood van De Weert en Coster toont tevens aan dat het principe van diplomatieke immuniteit op Ceylon nonexistent was.

Het beeld dat wordt geschapen door de gebeurtenissen op Ceylon kwam overeen met de algemene gang van zaken bij de VOC. Er waren vele slechte diplomaten, waarvan Blussé De Weert noemt als het schoolvoorbeeld. Caron wordt juist genoemd als voorbeeld van een vaardig diplomaat die in 1640 voor de Compagnie het monopolie verwerft op handel met Japan.² Dat maakt de fout die hij begaat op Ceylon in 1644 des te meer opmerkelijk. In ieder geval zijn geen van de diplomaten die dienen in Ceylon professionele diplomaten, het zijn vaak (militaire) bevelhebbers of koopmannen. Zelfs de permanente ambassadeur die op verzoek van Maetsuijcker wordt aangesteld aan het hof

---

¹Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 72.

²Leonard Blussé. *Tussen geveinsde vrienden en verklaarde vijanden*. Amsterdam 1999, 16-17, 26.

van Raja Singa is een junior koopman.³

Deze kenmerken tonen aan dat de diplomatieke praktijk op Ceylon niet overeenkwam met de praktijk in Europa. De VOC paste zich echter ook bewust aan de Aziatische diplomatieke cultuur aan, zoals blijkt uit de doordachte strategie van Maetsuijcker om Raja Singa te pacificeren door hem te overladen met geschenken. Wat opvalt aan het geven van geschenken is dat de koningen van Kandy niet expliciet eisen. Aanvankelijk gaat het juist andersom omdat de koningen van Kandy geschenken geven aan de dienaren van de VOC, zoals in het geval van Van Spilbergen. Dat is een verschil met het Japanse hof, dat wel geschenken eist van de Compagnie. Ongetwijfeld zal dat te maken hebben met het feit dat de Compagnie het Japanse hof nodig had om handel te drijven, terwijl de koningen van Kandy de VOC juist nodig hadden om de Portugezen te verdrijven.

De aanpassing verliep ook andersom. De Compagnie hanteerde Europese methoden in Azië, zoals spionage door gezanten. Ondanks een bevel van de koning dat niemand Coster mocht spreken zonder zijn toestemming verkreeg Coster veel informatie over de politiek en handel van Kandy.⁴ Wellicht kan ook de poging van de tolk van Coster om te communiceren met de broer van Raja Singa als spionage gezien worden, maar zeker de permanente ambassadeur die op verzoek van Maetsuijcker werd toegelaten aan het hof was van groot nut voor de Compagnie.

Het bedrog van Raja Singa door de Compagnie met behulp van het verdrag van 1638 is een zeer belangrijke gebeurtenis. Hoe met bedrog en het breken met verdragen werd omgegaan in West-Europa en Azië in het algemeen is niet duidelijk, maar Anderson geeft wel een indicatie. In West-Europa werd na het tekenen van een verdrag normaliter openbaar in een kerk of bij een belangrijk relikwie een eed afgelegd door de betrokken partijen om zich aan het verdrag te houden. Deze gewoonte was een gevolg van de politieke immoraliteit, een eed die niet door deze religieuze ceremonie werd ondersteund werd onbetrouwbaar geacht.⁵

Op Ceylon was sprake van het centrum-periferie probleem. De Compagnie probeerde de sympathie van de inheemse hoofden voor zich te winnen, vooral degenen die bekend stonden om hun voorkeur voor de koning van Kandy. Dit werd gedaan door hun traditionele privileges en gewoonten in stand te houden. Hen werden grote materiële voordelen toegekend, zoals grote oppervlakken geconfisqueerd Portugees land, zodat zij niets te winnen zouden hebben indien de koning de macht zou krijgen. Door hen rijkdom te geven werd hun loyaliteit gegarandeerd.⁶

De broer van Raja Singa, prins Wijayapala, speelde ook een rol. Hij was

---

³Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 122.

⁴Ibid., 24.

⁵Anderson, *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*, 15-16.

⁶Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 149.

gevangene aan het hof van de koning, maar kon ontsnappen en begon een opstand. Zijn opstand begon succesvol, maar toen hij werd verslagen in een veldslag met de koning probeerde hij de Nederlanders te hulp te roepen door hen beloningen in het vooruitzicht te stellen. De Compagnie besloot geen zaken met hem te doen, en hij werd definitief verslagen door Raja Singa.⁷

In het eerste hoofdstuk over diplomatie in Azië werd verwezen naar de stelling van Wagenaar in de context van zijn evaluatie van het gezantschap naar Kandy in 1766. Volgens Wagenaar wist de VOC zich in het algemeen goed aan te passen. Ik wil daar bedenkingen bij plaatsen op basis van de gebeurtenissen op Ceylon in de bestudeerde periode. Vooral de diplomatieke blamages, primair de dood van De Weert en Coster, zijn bewijs voor het tegendeel. Maar het is niet mogelijk om te stellen dat de VOC faalde om zich aan te passen, het niveau van aanpassing is redelijk te noemen.

4.4 Hoe succesvol was de VOC?

Simpel gezegd, in enge zin was de Compagnie inderdaad succesvol omdat zij het monopolie op kaneel verkreeg. De vraag of zij succesvol was zal dus beantwoord moeten worden in doelmatigheid, met andere woorden, met hoeveel middelen en moeite werd het doel bereikt?

De alliantie met het koninkrijk Kandy tegen de Portugezen en het plan om Kandy te laten betalen voor de militaire assistentie was een zeer verstandige stap gezien vanuit het perspectief van de VOC. Zonder de hulp van Kandy zou het veel moeilijker zijn geweest om de Portugezen te verdrijven. Door een combinatie van fouten en gebrek aan prioriteit van de Compagnie liep de verovering van Ceylon echter ook vertraging op. Als De Weert in 1602 niet de dood had gevonden was wellicht veel eerder een Portugese vestiging op Ceylon veroverd. Boschouwer kreeg simpelweg niet de gewenste steun van zijn superieuren, wat wijst op een gebrek aan prioriteit voor Ceylon bij de Compagnie op dat moment.

De Compagnie wist de zwaktes van de koningen van Kandy goed te exploiteren. Bijvoorbeeld de brief met de belofte van steun die door Boschouwer werd bezorgd, de koning had een kennisachterstand omdat hij niet wist dat de belofte van steun niet waar gemaakt kon worden. Raja Singa beklagde zich weliswaar over zijn grote schuld, maar had ook een kennisachterstand omdat hij niet wist dat de VOC de kaneel met waanzinnige winstmarges kon afzetten in Europa. Omdat Raja Singa geen garanties had die de naleving van de verdragen door de Compagnie kon afdwingen, was de Compagnie in staat hem te bedriegen.

Toch kende de Compagnie het koninkrijk Kandy niet goed genoeg. De wederzijdse afhankelijkheid waar naar gerefereerd werd in de inleiding was strikt

---

⁷Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 58, 62.

gezien van toepassing op een artikel dat de periode van 1703–1707 belicht, maar het is duidelijk dat ook in de periode 1602–1658 sprake was van wederzijdse afhankelijkheid. De VOC had dat niet begrepen, en ervoer dat op de harde wijze toen zij oorlog voerde met Kandy in 1645. De Compagnie kon Kandy niet verslaan, maar ondertussen werd wel de handel in kaneel bijna onmogelijk gemaakt en het gebied onder Nederlandse controle ontvolkt. De oorlog leverde de VOC niets op. Indien de oorlog niet was gevoerd had de verdrijving van de Portugezen waarschijnlijk sneller plaatsgevonden.

Dat het lukt om de samenwerking met de koning in stand te houden heeft voor een belangrijk deel te maken met de tunnelvisie van Raja Singa om de Portugezen te verdrijven, zelfs na de vele zaken van bedrog van de Compagnie waar hij mee werd geconfronteerd. De koning was zeker niet op zijn achterhoofd gevallen, maar hij had simpelweg geen alternatief voor de VOC als bondgenoot. Uiteraard waren de pogingen om hem tevreden te stellen met cadeaus van invloed op zijn medewerking, maar deze andere oorzaken kunnen belangrijker worden geacht. De alliantie tussen Kandy en de VOC valt meer toe te rekenen aan de omstandigheden waarin de koning van Kandy functioneerde in plaats van een succesvol diplomatiek beleid van de Compagnie.

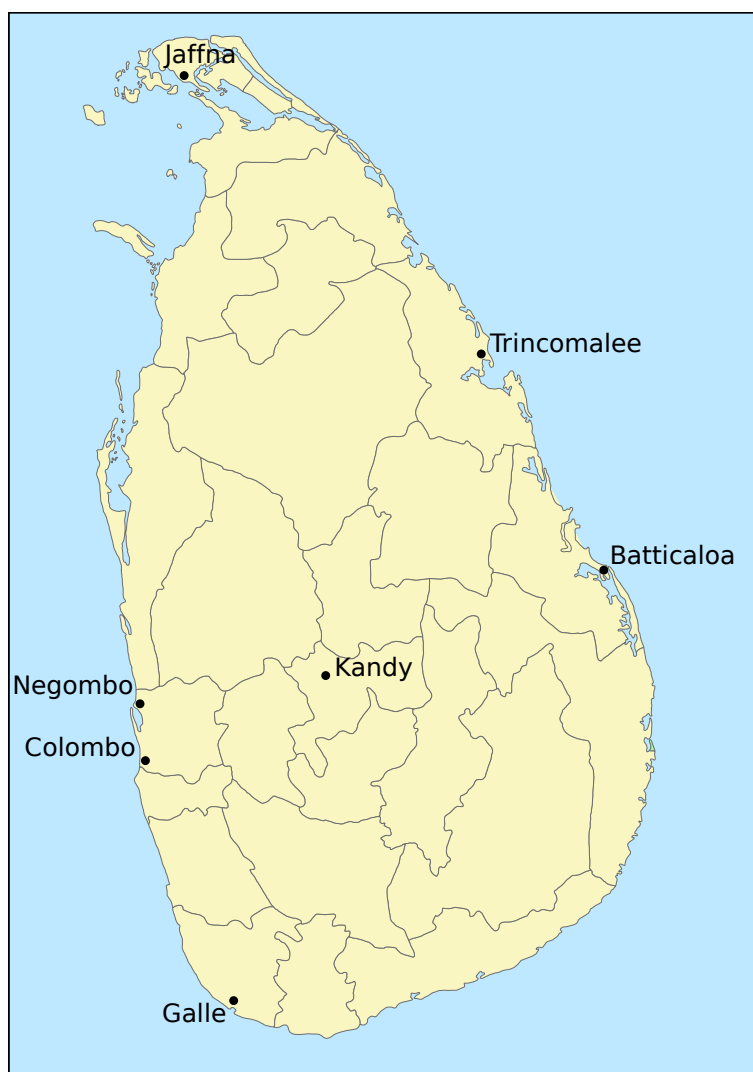
Het succes van de VOC en het succes van de Raja Singa sloten elkaar overigens niet uit. Zoals al lang werd voorzien door de koning had hij in 1658 de Portugezen ingeruild voor de Nederlanders, of zoals een Singalees spreekwoord zegt, ‘hij gaf peper en kreeg gember’. Hij had zich dat al eerder gerealiseerd en had daar vrede mee, omdat de Nederlanders de mindere van twee kwaden waren. De situatie waarin het koninkrijk van Kandy verkeerde in 1658 was beter dan de situatie van 1638. In 1638 was het koninkrijk geïsoleerd door de Portugezen, maar in 1658 besloeg het koninkrijk bijna de hele oostkust en grote delen van de westkust. In dat opzicht was het juist een voordelige ruil.⁸

De conclusie is dat de VOC weliswaar lucratieve verdragen afsloot met de koningen van Kandy, maar dat de eindbalans aangeeft dat de Compagnie veel steken liet vallen. Zij handelde verre van doelmatig, door diverse onnodige misstappen liep de verovering van Ceylon vertraging op.

---

⁸Goonewardena, *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*, 158, 180-181.

A Kaart van Ceylon

Figuur A.1: kaart van Ceylon

Bibliografie

- Anderson, Matthew Smith. *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*. London 1993.
- Arasaratnam, S. "J.H.O. Paulusz on the 1638 Westerwolt treaty in Ceylon: A rejoinder". In: *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde* 138.2/3 (1982), p. 191–205.
- Blussé, Leonard. "De Chinese nachtmerrie. Een terugtocht en twee nederlagen". In: *De Verenigde Oost-Indische Compagnie tussen oorlog en diplomatie*. Red. door Gerrit Knaap en Ger Teitler. Leiden 2002.
- *Tussen geveinsde vrienden en verklaarde vijanden*. Amsterdam 1999.
- "Van snaphanen en edelstenen. Briefwisselingen tussen de Hoge Regering te Batavia en het Koninkrijk Siam, 1769-1809". In: *Kapitaal, ondernemerschap en beleid: Afscheidsbundel voor prof. dr. P. W. Klein*. Red. door C.A. Davids, W. Fritschy, en L.A. van der Valk. Amsterdam 1996.
- Goonewardena, K.W. *The foundation of Dutch power in Ceylon 1638-1658*. Amsterdam 1958.
- Heringa, Jan. *De eer en de hoogheid van de staat. Over de plaats der Verenigde Nederlanden in het diplomatieke leven van de zeventiende eeuw*. Groningen 1961.
- Knaap, Gerrit en Ger Teitler. "Inleiding. De Verenigde Oost-Indische Compagnie tussen oorlog en diplomatie". In: *De Verenigde Oost-Indische Compagnie tussen oorlog en diplomatie*. Red. door Gerrit Knaap en Ger Teitler. Leiden 2002.
- Rietbergen, Peter. "Ten hove gegaan, ten hove ontvangen. Het shogunale hof in Edo en de VOC". In: *De Verenigde Oost-Indische Compagnie tussen oorlog en diplomatie*. Red. door Gerrit Knaap en Ger Teitler. Leiden 2002.
- Rietbergen, Peter en Elsbeth Locher-Scholten. "Een dubbel perspectief. Aziatische hoven en de VOC, circa 1620 - circa 1720". In: *Hof en handel. Aziatische vorsten en de VOC 1620-1720*. Red. door Elsbeth Locher-Scholten en Peter Rietbergen. Leiden 2004.
- Wagenaar, Lodewijk. "Knielen of buigen? De gezantschappen van de Compagnie naar Kandy na het vredesverdrag van 1766". In: *Kapitaal, ondernemerschap en beleid: Afscheidsbundel voor prof. dr. P. W. Klein*. Red. door C.A. Davids, W. Fritschy, en L.A. van der Valk. Amsterdam 1996.
- "'Met eer en respect'. Diplomatieke contacten tussen de VOC-gouverneur in Colombo en het hof van het koninkrijk Kandy, 1703-1707". In: *Hof en han-*

BIBLIOGRAFIE

---

del. Aziatische vorsten en de VOC 1620-1720. Red. door Elsbeth Locher-Scholten en Peter Rietbergen. Leiden 2004.